

כך תיזהרו מהמלכודות של הבנקים

06:49 | 28.9.2010 מאת הילה רז

בחודש שעבר קבע בית המשפט המחוזי בתל אביב כי בנק הפועלים יפצה לקוח שלו בקרוב ל-2 מיליון שקל, לאחר שחייב אותו לפתוח 44 תוכניות חיסכון כתנאי לקבלת אשראי מהבנק. "אווירת כפייה שרתה ביחסים שבין התובע לבנק", קבעה השופטת דרורה פלפל בפסק דינה.

יחסי כפייה שכאלה יכולים אולי להיחשב חריגים, ואולם, מקרה זה מדגים היטב את יחסי הכוחות הבלתי שוויוניים בין הבנק ללקוחותיו. בתי המשפט כבר עמדו רבות על הבעייתיות הכרוכה ביחסי כוחות אלה. בית המשפט העליון ציין בהזדמנויות רבות כי "הכללים המשפטיים צריכים להבטיח שירות ראוי ללקוח, מתוך הנחת עוצמתו של הבנק אל מול הלקוח היחיד - עוצמתו תרתי משמע, זו הכלכלית וזו הכרוכה במיומנות היומיום בטיפול בכספים".

בית המשפט קבע כי "הבנק הוא צד חזק ובעל חובות אמון כלפי הציבור בכלל וכלפי הלקוח בפרט, בהיותו ספק שירות חיוני ובעל עוצמה רבה".

מלבד העמלות והריביות שגובים הבנקים מהלקוחות באופן שוטף, יש להם דרכים יצירתיות להרוויח כסף מהלקוחות, והלקוח התמים, שבדרך כלל אינו מבין בחוזים, בכלכלה או בניירות ערך, לא יודע מתי הדבר נעשה כדין ומתי לא.

לקוחות רבים נותנים בבנק אמון מלא וחותרים אוטומטית על המסמכים המוגשים להם מבלי שעיינו מספיק בסעיפים הרבים ובאותיות הקטנות הכלולים בהם. אחרים מסכימים מיידית להמלצות פקיד הבנק ללא ייעוץ עצמאי מתאים.

איך ניתן להימנע מהמלכודות הללו ומתי מומלץ לגשת לייעוץ עצמאי? עו"ד רוי בר-קהן, ממושרד בלושטיין, בר-קהן, ציגנלאוב ושות' ועו"ד ארנון גרפי, מומחים לדיני בנקאות וחוזים, מזהירים מפני הסכנות.

הבנקאי לא מוכן לתת אשראי אלא אם תפתחו תוכניות חיסכון

הבעיה: אתם זקוקים לאשראי מהבנק ויודעים שתוכלו להחזירו, אך הבנק מציב בפניכם תנאי להעמדת הלוואה - עליכם לפתוח במקביל תוכניות חיסכון. בלשון משפטית מדובר ב"התניית שירות בשירות", והדבר אסור לפי חוק הבנקאות. במקרים חמורים יותר, הבנק מחייב את הלקוח לרכוש ניירות ערך שהבנק מעוניין לקדם או דורש שיצטרף לקרנות נאמנות של הבנק כתנאי למתן האשראי.

לדברי עו"ד גרפי, ראש ועדת בנקאות בלשכת עורכי הדין, כדי להוכיח כי הבנק אכן הציב תנאי אסור לפני מתן האשראי, על הלקוח להוכיח התאמה בין השירות שביקש לבין השירות שהציב הבנק כתנאי למתן האשראי.

במסגרת הדיונים בבית המשפט ייבחן ראשית אם היתה אי כדאיות כלכלית מצד הלקוח בנטילת השירותים. שנית ייבחן אם קיימת התאמה במועדים בין השירות שלגביו הוצב תנאי (מתן אשראי) לבין השירות האחר (פתיחת תוכנית חיסכון). בנוסף, יבדוק בית המשפט את מידת ההתאמה בין הסכומים של השירות המותנה ובין השירות המהווה את התנאי וכן את הרקע הכללי של פעולות הלקוח בחשבון הבנק, תדירותן והמידה שבה הוא צרך את השירותים השנויים במחלוקת בתקופות אחרות.

המלצה: אם הבנק הציב בפני הלקוח דרישה לפתוח תוכנית חיסכון כתנאי למתן אשראי או הלוואה - הלקוח יכול לתבוע את הבנק. על הלקוח לשכנע את בית המשפט שמדובר בתנאי שהבנק הציב לפני מתן השירות. לדברי עו"ד גרפי, די ביצירת אווירה ולחץ סמוי המופעל על הלקוח כדי להוכיח את הצבת התנאי.

כלומר, גם אם נרמז ללקוח כי הבנק יראה בעין יפה השקעה בתוכנית חיסכון, או שייאמר לו שהשקעה בתוכנית חיסכון עשויה להוות קרקע נוחה לקבלת אשראי מבוקש או הלוואה, מדובר בלחץ סמוי.

גרפי מסביר כי התוצאה של הלחץ הסמוי או התנאי שמציב הבנק מבחינת הלקוח שנטל את האשראי היא נזק מתמשך, המבוסס על ההפרש בין ריבית הזכות הנמוכה יחסית שמקבל הלקוח בעבור תוכניות החיסכון, לבין ריבית החובה הגבוהה שהוא משלם על האשראי שקיבל.

עו"ד בר-קהן מדגיש כי התניית שירות בשירות אינה חוקית בהתאם להוראות החוק. לכן הוא ממליץ להבהיר לבנק כי אם מתקיימים התנאים להענקת האשראי, והבנק מוכן לתת את האשראי, אסור לו להתנות האשראי בפתיחת תוכנית חיסכון.

הפקדה של צ'ק מחו"ל - ייתכן שהבנק יתבע מכם את הכסף בעתיד

הבעיה: התחנתם והדוד מארה"ב העניק לכם צ'ק מחשבונו בבנק אמריקאי; אתם בעלים של חברה המייצאת מוצרים וקיבלתם תשלום באמצעות צ'קים מחשבון בנק זר. בכל אחד מהמקרים שבהם אתם מבקשים להפקיד צ'ק במט"ח, הבנק יחתיים אתכם על טופס הפקדה מתאים. אם לאחר שראיתם את סכום הצ'ק בחשבון, אתם סבורים כי בזאת הסתיים העניין - טעות בידיכם.

עו"ד בר-קהן מבהיר כי מדובר בטעות נפוצה. החוק קובע בנוגע לצ'קים המשוכים מבנק ישראלי כי לאחר שלושה ימים הזיכוי בחשבון הבנק שלכם הופך לקבוע. ואולם, לגבי צ'קים זרים אין הוראת חוק מקבילה. לכן, כאשר אתם מפקידים צ'קים המשוכים מבנק בחו"ל, הזיכוי יכול לקחת פרק זמן רב. גם לאחר הזיכוי, הבנק שומר על זכותו להחזיר את הצ'ק. סעיף שגרת המצוי בטופס ההפקדה של הצ'ק מעניק לבנק את הזכות להחזיר את הצ'ק גם לאחר כמה שנים. כלומר, אם כתוצאה מליקוי כלשהו בצ'קים הבנק יידרש להחזיר את תמורת הצ'קים לבנק הזר, הוא יכול לחייב את חשבונכם.

כך למשל, ארע לבוריס אזבל, שחשבונו חוייב לאחר כמה חודשים בשל צ'ק מבנק זר שהפקיד והתברר כחסר כסו. במקרה של אזבל, בית המשפט קבע כי הבנק יכול לקבוע הוראה בחוזה המאפשרת לו לחייב את חשבון הלקוח לאחר פרק זמן מסוים. ואולם, כל תקופה העולה על פרק זמן סביר של כמה שבועות או חודשים בודדים מהווה סעיף מקפח בחוזה אחיד שלבית המשפט סמכות לשנותו.

המלצה: בר-קהן מציע ללקוח כי בכל מקרה שבו מופקד צ'ק המשוך על בנק זר, יש להגביל את אפשרות ההחזרה של צ'ק זה לפרק זמן סביר, ובכל מקרה לא להסכים לתקופה של שנים. כן מומלץ לערוך רישום מתאים ולהיות מודעים לכך שעד לחלוף פרק זמן זה, הפקדת הצ'ק היא זמנית ועל תנאי. אם יש באפשרותכם לחזור אל נותן הצ'ק ולבקש שייתן לכם צ'קים חלופיים מבנק ישראלי - בדרך זו תוכלו להבטיח שהזיכוי בחשבון הבנק שלכם יהיה קבוע תוך שלושה ימים.

נטלתם משכנתא? אל תחסכו בביטוח חיים

מי שלוקח משכנתא מבנק בדרך כלל גם עושה במקביל ביטוח חיים כדי להגן על בני משפחתו מפני הוצאתם מהבית במקרה של פטירה. בסוגים מסוימים של משכנתא, לבנק יש זכות לדרוש מהלקוח לערוך ביטוח חיים, אך למעשה הוא לא חייב לדרוש זאת כתנאי למתן ההלוואה למשכנתא.

הבעיה: מתברר כי גם במקרים שבהם הבנק לא אמר ללווה שהוא יכול לערוך ביטוח חיים, הבנק יכול לתבוע את החזר הלוואת המשכנתא ממשפחתו של הלווה שנפטר. בשורה של פסקי דין התלבטו בתי המשפט האם במצב בו הבנק בחר שלא לדרוש מהלווה לערוך ביטוח חיים, הימנעות הבנק מלהפנות את תשומת ליבם של הלווים לאפשרות לערוך ביטוח חיים היוותה הפרה של חובות הבנק. הפרה כזו גורמת לכך שהבנק לא יוכל לדרוש את פירעון ההלוואה לאחר

פטירת המנוח לגביו לא נערך ביטוח חיים.

ברוב פסקי הדין שעסקו בסוגייה נקבע כי אין להטיל על הבנק את החובה לגלות ללווה את האפשרות לערוך ביטוח חיים, וכי המדובר בנטל המוטל על הלווה.

ב-2004 הגיש בנק לאומי למשכנתאות תביעה נגד בני זוג לאחר שנטלו מהבנק משכנתא בסך של 150 אלף שקל לצורך שיפוץ דירתם. הבנק התנה את מתן ההלוואה בכך שהאישה תערוך ביטוח חיים, אך מהבעל לא דרש זאת. הבעל נהרג באסון התמוטטות הרצפה באולמי ורסאי, והאישה נאלצה לשאת בהחזר הלוואת המשכנתא לבדה. תביעת הבנק התקבלה, ובית המשפט קבע כי לא היתה חובה על הבנק לדרוש או ליידע את הלווים באפשרות עריכת ביטוח החיים.

המלצה: גם אם הבנק אינו דורש מכם לערוך ביטוח חיים לצורך קבלת משכנתא, בר-קהן ממליץ לערוך את הביטוח. לדבריו, מדובר בעלות נמוכה יחסית שיכולה לחסוך עוגמת נפש רבה לבני המשפחה אם חלילה אחד מבני הזוג שנטל את ההלוואה נפטר.

נפרעו בחשבונך צ'קים שאינם נושאים את חתימתך - על הבנק לשאת בנזק

הבעיה: מקרים של זיוף או גניבת צ'קים הם חלק בלתי נפרד מהחיים. הדוגמאות רבות: שותף לדירה שגנב לשותף אחר צ'ק וזייף חתימה; עובדים או שותפים בעסק שעשו שימוש בפנקס הצ'קים של החברה שבה הם עובדים ללא אישור או הסכמת השותף האחר; בני זוג בהליכי גירושים שעושים שימוש בפנקס הצ'קים המשותף ללא ידיעת הצד השני ועוד.

בר-קהן מציין שהוראות פקודת השטרות קובעות כי צ'ק שאינו נושא את חתימתו של אדם אינו יכול לחייבו, כך שלכאורה האדם שחתימתו זויפה אינו חייב בגין הצ'ק. ואולם, כשמדובר במספר רב של צ'קים שמזויפים במשך תקופה ארוכה, בתי המשפט קבעו כי על הלקוח היה להבחין בשימוש לרעה שנעשה בשמו. אם הלקוח לא עשה כן הוא עלול גם לשאת באחריות.

מפסקי דין שניתנו בנושא זה עולה כי בשל שיקולי עלות ותועלת, הבנקים אינם נוהגים להשוות את דוגמאות החתימה הנמצאות בידם בחתימה על הצ'קים, כשמדובר בצ'קים בסכומים קטנים.

בפסק הדין בעניינו של שמעון איפרגן נגד הבנק הבינלאומי הראשון לפני כשנתיים מתח בית המשפט השלום בקריות ביקורת על מדיניות הבנקים שלא להשוות ולבדוק דוגמת חתימה עם צ'קים שסכומם נמוך מ-3,000 שקל. השופט אליעזר שחורי קבע כי מדובר בהפרת הסכם וברשלנות חמורה, ופסק כי על הבנק לשאת בנזק שנגרם ללקוח כתוצאה ממשיכת צ'קים אלה.

מנגד, השופטת חנה פלינר מבית המשפט השלום בתל אביב, קבעה בחודש יוני השנה בסכסוך שבין בנק אוצר החייל ללקוח כי "החובה המוטלת על הבנק אינה לבצע בדיקה של גרפולוג לכל צ'ק וצ'ק. זו גזירה שהבנק אינו יכול לעמוד בה".

לדבריה, "אם הצ'קים שניתנים במסגרת הפעילות השוטפת של הבנק נראים תקינים, המוטבים הם ספקים ועובדים של החברה, המשיכות אינן לכיסייהם הפרטיים של החותמים והסכומים אינם חריגים - אין מקום להטיל על הבנק לבצע בדיקות החורגות מעבר לסביר".

המלצה: עשו לעצמכם הרגל לבדוק את תדפיסי חשבון הבנק או באתר האינטרנט של הבנק את מצב חשבון הבנק שלכם. בטלו פנקס צ'קים שאתם לא מוצאים וכל צ'ק שלא ברור לכם מה עלה בגורלו. אם הבנק חייב אתכם בשל צ'קים שלא רשמתם, יש לכם אפשרות לתבוע את הבנק להחזיר את הצ'קים. סיכויי תביעה כזו תלויים, בין היתר, באיכות הזיוף, סכום הצ'קים, מספר הצ'קים והתקופה שבה הם נפרעו בחשבון.

עורכים הסכם פשרה עם הבנק? קבלו ייעוץ מקצועי

הבעיה: כאשר הלקוח לא עומד בהחזר חוב, הבנק יכול להגיש נגדו תביעה או לאיים בהגשתה. במקרים רבים נערך במצב כזה משא ומתן בין הבנק ללקוח שבסופו עשויים הצדדים להגיע להסדר חוב. כיצד יודע הלקוח שהסכם שעליו הוא חותם תואם באופן מלא את המוסכם בהסדר חוב?

במקרה שהגיע לבית המשפט, ניהל בנק הליך של כינוס נכסים נגד חייבים שלא עמדו בהחזר הלוואות המשכנתא. הצדדים הגיעו להסדר שבמסגרתו נכתב כי עם קבלת התשלומים מהחייבים אין ולא תהיה לבנק תביעה נגדם. החייבים לא היו מיוצגים, ולא דאגו לציין במפורש כי במסגרת ההסדר צריך לסגור גם את תיק ההוצאה לפועל שנפתח במקביל על ידי הבנק. ואולם, הבנק המשיך בניהול תיק ההוצאה לפועל.

בית המשפט קבע כי על הבנק היה לידע את החייבים כי הסכם הפשרה לא כולל את תיקי ההוצאה לפועל, ומשלא עשה כן, הפר את חובות האמון שלו כלפי הלקוחות. נפסק כי על הבנק להשיב לחייבים את כל הכסף שגנבה מהם בתיקי ההוצאה לפועל בצירוף הפרשי ריבית והצמדה ולהפסיק את הגבייה העתידית.

המלצה: ודאו כי הסכם הפשרה כולל באופן מפורש את סגירת כל ההליכים התלויים ועומדים. מומלץ מאוד בעת עריכת הסכם פשרה מול הבנק להיעזר ביועץ מקצועי של עורך דין מטעמכם.

בידקו את שער המינימום בהלוואות צמודות מט"ח

הבעיה: כאשר ההכנסות וההוצאות של הלקוח הן במטבע חוץ, הוא נזקק לעתים להלוואה שגם היא במטבע זר. הבנקים נוהגים להוסיף סעיף בהסכמי הלוואה לפיו הלוואות מטבע חוץ יוחזרו לפי השער של מטבע החוץ במועד ההחזרה. סעיף נוסף הורה כי בכל מקרה שער ההחזר לא יהיה נמוך מהשער במועד מתן הלוואה. כלומר, עליית השער של המטבע הזר היא סיכון המוטל על הלקוח ואילו ירידת השער היא סיכוי שמרווחיו לא יוכל ליהנות.

המלצה: בדקו אפשרות לקבל את הלוואה במטבע הזר, ולא באמצעות הלוואה בשקלים הצמודה למט"ח. בכל מקרה, מציע בר-קהן לשים לב כי אין הוראת מינימום המעגנת את שער המט"ח רק לטובת הבנק.